

Функціонально-рольова структура сім'ї. Типологія сімей.

План

1. Структура сім'ї.
2. Основні функції сім'ї, їх характеристика.
3. Рольова структура сім'ї.
4. Поняття про внутрішньо-родинні взаємини.

1. Структура сім'ї.

Структура сім'ї – це склад сім'ї та число її членів, а також сукупність їх взаємин. У поняття «структура сім'ї» входять:

- 1) склад сім'ї;
- 2) системи різних рівнів (вся сім'я в цілому, підсистема батьків, дитяча підсистема, індивідуальні підсистеми);
- 3) основні параметри (згуртованість, ієрархія, гнучкість, зовнішні та внутрішні кордони, рольова структура сім'ї);
- 4) характер структурних проблем (реверсія ієрархії, тип незбалансованості сімейної структури).

Структура сім'ї:

- «ядерна сім'я» складається з чоловіка, дружини та їхніх дітей;
- «поповнена сім'я» – збільшений за своїм складом союз – подружня пара і їх діти плюс батьки інших поколінь, наприклад бабусі, дідусі, дядьки, тітки, що живуть усі разом або в тісній близькості один від одного і складають структуру сім'ї;
- «змішана сім'я» є «перебудованою» сім'єю, яка утворилася внаслідок шлюбу розведених людей. Змішана сім'я включає нерідних батьків і нерідних дітей, оскільки діти від попереднього шлюбу вливаються в нову одиницю сім'ї;
- «сім'я батька-одинака» є сім'єю з одним батьком (матір'ю або батьком) через розлучення, догляду або смерті чоловіка або тому, що шлюб ніколи і не був укладений (Леві, 1993).

Класифікація сімей за Личко (1979):

1. Структурний склад :

- повна сім'я (є мати і батько);
- неповна сім'я (є тільки мати або тільки батько);
- перекручена або деформована сім'я (наявність вітчима замість батька чи мачухи замість матері).

2. Функціональні особливості:

- гармонійна сім'я;
- дисгармонійна сім'я.

Типи сімейних структур за критерієм влади (Антонов, Медков, 1996):

- патріархальні сім'ї, де головою «сімейної держави» є батько;
- матріархальні, де найвищим авторитетом і впливом користується мати;
- егалітарний сім'ї, в яких немає чітко виражених сімейних голів і де переважає ситуативний розподіл влади між батьком і матір'ю.

2. Основні функції сім'ї, їх характеристика

Функція родини – сфера життєдіяльності сім'ї, безпосередньо пов'язана із задоволенням певних потреб всіх членів.

1. Виховна функція сім'ї полягає в задоволенні індивідуальних потреб у батьківстві та материнстві, контактах з дітьми, їх вихованні, самореалізації в дітях. По відношенню до суспільства вона забезпечує соціалізацію підростаючого покоління, підготовку нових членів суспільства.

2. Господарсько-побутова функція полягає у задоволенні соціальних і матеріальних потреб членів сім'ї (в їжі, даху), сприяє збереженню їх здоров'я.

3. Емоційна функція сім'ї — задоволення її членами потреб у симпатії, повазі, визнанні, емоційній підтримці, психологічному захисті, а також забезпечує емоційну стабілізацію членів суспільства, сприяючи збереженню їх психологічного здоров'я.

4. Функція духовна (культурна) громадська — задоволення потреб у спільному проведенні дозвілля, взаємне духовне збагачення.

5. Функція первинного соціального контролю — забезпечення виконання соціальних норм членів сім'ї, особливо тими, хто в силу різних обставин не може самотійно будувати свою поведінку відповідно до соціальних норм.

3. Рольова структура сім'ї

Основними параметрами рольової структури сім'ї є характер верховенства, визначального систему відносин влади і підпорядкування, тобто ієрархічну будову сім'ї, і розподіл ролей у відповідності з тими завданнями, які вирішує сім'я на даній стадії свого життєвого циклу.

За розподілом між членами верховенства виділяють сім'ї традиційного і егалітарного типу. Це дві різні системи розподілу внутрішньо-сімейних ролей. Так, традиційна сім'я – це сім'я, де за подружжям відповідно до їх статті закріплені певні ролі – дружина виконує роль матері і господині, чоловік в основному відповідальний за матеріальне забезпечення і сексуальні відносини. У егалітарної сім'ї фактично всі ролі розподіляються між чоловіком і дружиною переважно порівну. Між традиційною і егалітарною сім'єю лежить низка перехідних форм, де також є своя специфічна структура сімейних ролей.

Розрізняють авторитарні і демократичні сім'ї. Авторитарна система відносин означає зосередження функцій управління та прийняття рішень у руках одного члена сім'ї. Демократична система відносин – рівноправна участь всіх членів сім'ї в управлінні та прийнятті рішень.

Для визначення форми керування сім'ї пріоритетні такі функції, як матеріальне забезпечення, планування сімейного бюджету, «психотерапевтична» функція сім'ї, виховання дітей. Фактичне верховенство залежить від розподілу функцій у сім'ї і міри участі її членів у вирішенні проблем. Однак поряд з фактичним верховенством існує і верховенство формальне, тобто приписуване за певними правилами.

Відносини домінування – підпорядкування в сім'ї можуть бути охарактеризовані за такими параметрами: хто саме домінує в сім'ї; підстави (причини) домінування; ступінь транзитивності відносин домінування – підпорядкування; чи припускає домінування також і прийняття відповідальності домінуючим особою.

4. Поняття про внутрішньо-родинні взаємини

В якості основних підсистем в сім'ї слід розрізняти подружні відносини (чоловік — дружина), батьківські (батько — дитина), дитячі (старші діти — молодші діти), а також відносини між родинами батьків подружжя та їх власної. Нерозрізнення подружжям цих підсистем також є причиною погіршення шлюбно-сімейних відносин.

Подружня і батьківська підсистеми:

1. Подружні відносини — це відносини безпосередньо між чоловіком і дружиною, а батьківські опосередковані дитиною. Якби не було дитини, то не було б і батьківських відносин. Звідси випливає висновок про те, що в подружніх стосунках чоловік і дружина самі вирішують, згідно їх домовленостям, хто з них «хороший», а хто «поганий». Чоловік може сказати дружині: «Ти погана дружина». На батьківському ж рівні сказати: «Ти погана мати» — може тільки сама дитина. Тому тут критика подружжям один одного як батьків, можливо, не має підстав.

2. Між подружніми і батьківськими відносинами повинна проходити чітка межа. Те, що відбувається між подружжям не повинно стосуватися дітей. Тим більше не можна розповідати про аборти або про те, що «тато тебе не хотів». Не треба питати дитину про те, чи треба виходити заміж або розлучатися. Треба чинити так, як вважаєте за потрібне. Серйозні проблеми виникають, коли будь-хто з батьків починає залучати дитину в свій конфлікт.

3. Розлучення можливі тільки на подружньому рівні, але не на батьківському.

4. Подружні стосунки мають пріоритет над батьківськими. Точки зору системної теорії, якщо в ній з'являється новий елемент, то він повинен рахуватися з тими, які були до нього. З'явився раніше має переваги перед тим, хто приходить пізніше .

5. Виникнення інцесту пов'язано з проблемами між чоловіком і дружиною. Якщо на подружньому рівні у чоловіка і дружини виникає відторгнення один одного, то в якості компромісу донька не усвідомлено пропонує себе, або дружина надає доньку чоловікові.

Дитячо-батьківські підсистеми

Одна з проблем, з якою звертаються досить часто, — почуття провини у батьків перед дітьми і почуття обов'язку у дітей перед батьками.

Питання та завдання

Визначте структуру сім'ї.

Порівняйте класифікації сімей.

Охарактеризуйте призначення сім'ї та її основні функції.

Охарактеризуйте рольову структуру сім'ї.

Проаналізуйте внутрішньо-сімейні стосунки.

Проаналізуйте наслідки функціональної дезорганізації сімейного життя.

Корисні посилання

Рерих Н. К. Сказки / Н. К. Рерих. – Л., 1991. – С. 17-20